

МЕТОДИЧНІ РЕКОМЕНДАЦІЇ ЩОДО НАВЧАННЯ ПРИРОДОЗНАВСТВА, БІОЛОГІЇ, ЕКОЛОГІЇ, ОСНОВ ЗДОРОВ'Я У 2021-2022 НАВЧАЛЬНОМУ РОЦІ

Природознавство

У 2021-2022 навчальному році викладання навчального предмета «Природознавство» здійснюватиметься відповідно до навчальної програми, укладеною відповідно до Державного стандарту базової і повної загальної середньої освіти (Постанова Кабінету Міністрів України від 23.11.2011 № 1392), положень концепції Нової української школи (розпорядження Кабінету Міністрів України від 14.12.2016 № 988-р).

Програма з природознавства для 5 класу закладів загальної середньої освіти, затверджена Наказом Міністерства освіти і науки України від 07.06.2017 № 804 (оновлена). URL: <https://bitly.su/UZOarR>.

Зміст оновленої програми містить інформацію, яка необхідна для прийняття рішень в повсякденному житті, збереження здоров'я. Особлива увага в програмі приділяється формуванню в учнів способів роботи з природничою інформацією, комунікативним умінням, а також набуття ними елементів природознавчої, здоров'язбережувальної та екологічної компетенцій. Предметна природничо-наукова компетентність формується на основі опанування учнями різними видами соціального досвіду, який включає знання про природу (знаннєвий компонент), способи навчально-пізнавальної діяльності (діяльнісний компонент), ціннісні орієнтації в різних сферах життєдіяльності (ціннісний компонент).

Типовими навчальними планами для вивчення навчального предмета «Природознавство» у 5 класі передбачено 2 навчальні години на тиждень. Загальний обсяг навчального часу становить 70 год.

Звертаємо увагу, що розподіл годин у програмі є орієнтовним. Учитель має право самостійно змінювати обсяг годин, відведених програмою на вивчення окремого розділу, змінювати порядок вивчення розділів чи тем, виходячи з умов навчально-методичного та матеріального забезпечення або за необхідності в разі карантину, дистанційного навчання тощо. Резервні години можуть використовуватися для повторення, систематизації, узагальнення навчального матеріалу, контролю та оцінювання навчальних досягнень учнів. Учитель має вільний вибір форм організації освітнього процесу, способів навчальної взаємодії, методів, прийомів і засобів реалізації змісту освіти.

Зазначаємо, зміст навчальної програми реалізується за допомогою навчального забезпечення, що має гриф Міністерства освіти і науки України. Міністерством освіти і науки України рекомендовано перелік навчальних програм, підручників та навчально-методичних посібників для використання в закладах загальної середньої освіти у 2021-2022 навчальному році. URL: <https://imzo.gov.ua/pidruchniki/pereliki/>.

Для засвоєння навчального змісту предмета «Природознавство» особливе значення мають такі методи і прийоми освітньої діяльності учня, як спостереження, проведення нескладних дослідів, вимірювань, робота з різними

інформаційними джерелами тощо. Тому в кожному розділі програми виокремлено рубрики «Практичні роботи», «Практичні заняття» та «Навчальні проекти». «Практичні роботи» та «Практичні заняття» проводяться та реалізуються на уроці. Виконання практичних робіт обов'язково оцінюється, а практичних занять – може не оцінюватись або оцінюватись вибірково. Компетентнісний потенціал може бути реалізований також і через виконання учнями навчальних проектів. Проектна діяльність, якою займаються школярі виступає і засобом формування і засобом оцінювання компетентностей. Запропоновані в програмі проекти спрямовані на формування всіх компетентностей, передбачених стандартами, проте головний акцент у кожному направлено на формування певних провідних умінь та навичок. Тому, проекти, які запропоновані в програмі різні: за типом, тривалістю, видами діяльності.

Звертаємо увагу, що проекти на уроках природознавства учні виконують на уроках. Орієнтовний опис проектів, методичні рекомендації для вчителів, допоміжні матеріали для учнів, форми оцінювання, розміщено на електронному ресурсі «Навчальні проекти до курсу «Природознавство (5 клас)»». URL: <http://priodaprojects.blogspot.com/> .

Відповідно до Державного стандарту базової і повної загальної середньої освіти, затвердженого постановою Кабінету Міністрів України від 23.11.2011 № 1392, у програмі предмета «Природознавство» визначено такі змістові лінії: «Методи пізнання природи. Природознавство – комплекс наук про природу»; «Об'єкти і явища природи. Природні й штучні системи»; «Земля – планета Сонячної системи. Умови життя на Землі»; «Людина і природа. Природне середовище і життя людини. Охорона і збереження природи». На сайті Інституту модернізації змісту освіти розміщено рекомендації щодо реалізації наскрізних змістових ліній. URL: <https://bitly.su/oaWy9zX>.

Реалізації наскрізних змістових ліній «Екологічна безпека та сталий розвиток», «Громадянська відповідальність», «Здоров'я і безпека» та «Підприємливість і фінансова грамотність» сприятиме виконання учнями навчальних проектів: «Жива і нежива природа навколо нас», «Наш дім – Сонячна система», «Вирощування найвищої бобової рослини», «Смітити не можна переробляти (про «друге життя» побутових речей)».

Для успішного формування природничо-наукової компетентності, вивчення предмету має орієнтуватися на компетентісно орієнтований підхід із використанням сучасних освітніх технологій. З метою упровадження нових технологій в освітній процес рекомендуємо вчителям природознавства ознайомитися з імерсивними технологіями, зокрема технологіями доповненої реальності (Augmented Reality, AR), які здатні проектувати цифрову інформацію (зображення, відео, текст, графіку) поза екранами пристроїв та об'єднувати віртуальні об'єкти з реальним середовищем, та використовувати під час організації освітньої діяльності в закладах загальної середньої освіти.

Ознайомитись більш детально з прикладами застосунків доповненої реальності можна на сайті комунального закладу Сумський обласний інститут післядипломної педагогічної освіти → мобільна сторінка методиста → учителю

біології → імерсивні технології на уроках природознавства та біології.
URL: <http://www.soippo.edu.ua/index.php/storinka-metodysta?id=166:2011-08-19-10-52-57> .

Відповідно до наказу Міністерства освіти і науки України від 02.04.2021 № 406 «Про реалізацію інноваційного освітнього проекту всеукраїнського рівня за темою «Розроблення і впровадження навчально-методичного забезпечення для закладів загальної середньої освіти в умовах реалізації Державного стандарту базової середньої освіти» у 2021-2022 навчальному році розпочнеться пілотний освітній проект «Розроблення і впровадження навчально-методичного забезпечення для закладів загальної середньої освіти в умовах реалізації Державного стандарту базової середньої освіти», метою якого є підготовка педагогів до запровадження освітнього процесу в базовій школі на засадах концепції «Нова українська школа». У Сумській області до пілотного проекту залучено чотири заклади освіти, які будуть апробувати на практиці модельні навчальні програми і реалізовувати інноваційні підходи до навчання. Зазначаємо, що з 2022-2023 навчального року навчання в 5 класах розпочнеться за Державним стандартом повної загальної середньої освіти, затвердженим постановою Кабінету Міністрів України від 30.09.2020 № 898. Тому, з метою підвищення власного професійного рівня рекомендуємо вчителям опрацювати наступні нормативні документи:

– Постанова Кабінету Міністрів України від 30.09.2020 № 898 «Про деякі питання державних стандартів повної загальної середньої освіти».

URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/898-2020-%D0%BF#Text>;

– наказ Міністерства освіти і науки України від 19.02.2021 № 235 «Про затвердження типової освітньої програми для 5-9 класів закладів загальної середньої освіти». URL: <https://mon.gov.ua/ua/npa/pro-zatverdzhennya-tipovoyi-osvitnoyi-programi-dlya-5-9-klasiv-zagalnoyi-serednoyi-osviti>. Перелік назв модельних програм освітньої галузі «Природознавство» наведено в додатку 4 до наказу. URL: <https://imzo.gov.ua/model-ni-navchal-ni-prohramy/pryrodnycha-osvitnia-haluz/>.

– наказ Міністерства розвитку економіки, торгівлі та сільського господарства України від 23.12.2020 № 2736 «Про затвердження професійного стандарту за професіями «Вчитель початкових класів закладу загальної середньої освіти», «Вчитель закладу загальної середньої освіти», «Вчитель з початкової освіти (з дипломом молодшого спеціаліста)». URL: <https://cutt.ly/NWte6TC> ;

– лист Міністерства освіти і науки України від 06.08.2021 № 4.5/2303-21 «Про методичні рекомендації щодо особливостей організації освітнього процесу у 5 класах закладів загальної середньої освіти за Державним стандартом базової середньої освіти в умовах реалізації концепції «Нова українська школа». URL : https://osvita.ua/legislation/Ser_osv/83419/.

Біологія. Біологія і екологія

У 2021-2022 навчальному році навчальні предмети «Біологія», «Біологія і екологія» в закладах загальної середньої освіти вивчатимуться за такими навчальними програмами:

- Програма з біології для 6-9 класів загальноосвітніх навчальних закладів (оновлена), затверджена наказом Міністерства освіти і науки України від 07.06.2017 № 804. URL: <https://bitly.su/UZOarR> .
- Програма з біології і екології для 10-11 класів закладів загальної середньої освіти: рівень стандарту, затверджена наказом Міністерства освіти і науки України від 23.10.2017 № 1407. URL: <https://bitly.su/YiZtp> .
- Програма з біології і екології для 10-11 класів закладів загальної середньої освіти: профільний рівень, затверджена наказом Міністерства освіти і науки України від 23.10.2017 № 1407. URL: <https://bitly.su/YiZtp> .
- Програма з біології для 8-9 класів загальноосвітніх навчальних закладів з поглибленим вивченням біології, затверджена наказом Міністерства освіти і науки України від 17.07.2013 № 983. URL: <https://bitly.su/0hAw> .

Розподіл годин у програмах є орієнтовним. Це дає право вчителю творчо підходити до реалізації їх змісту: самостійно обирати послідовність розкриття навчального матеріалу в межах одного навчального року, але так, щоб не порушувалась логіка його викладу; змінювати орієнтовну кількість годин, передбачених програмами для вивчення тем або розділів, та час проведення шкільних екскурсій, використовуючи для цього резервні години або години навчальної практики; добирати об'єкти для вивчення та включати в зміст освіти приклади зі свого регіону.

Резервні години вчитель може використати для повторення, систематизації, узагальнення навчального матеріалу, контролю та оцінювання результатів навчання учнів, проведення семінарів, захисту проектів тощо.

Звертаємо увагу, що в змісті програм з біології для 6-9 класів, у межах кожної теми, виділено до 40 % програмового матеріалу в опційне навчання. Учитель може включати ці питання в освітній процес у повному обсязі, або частково, обираючи з опцій ті питання, які вважає найбільш доцільними, зважаючи на рівень підготовленості класу, матеріально-технічне забезпечення закладу освіти тощо.

Навчальна та методична література з біології, біології і екології рекомендована Міністерством освіти і науки України, зазначена в Переліку навчальних програм, підручників та навчально-методичних посібників, рекомендованих Міністерством освіти і науки, що розміщений на офіційному сайті ДНУ «Інститут модернізації змісту освіти». URL: <https://imzo.gov.ua/pidruchniki/pereliki/> .

Зміст предмету «Біологія і екологія» є логічним продовженням предмету біології основної школи у формуванні природничо-наукової компетентності учнів і спрямований на задоволення освітніх потреб відповідно до обраного рівня освіти: стандарту або профільного.

Практична спрямованість програм з біології, біології і екології забезпечується проведенням лабораторних і практичних робіт, лабораторних досліджень, дослідницького практикуму, проектів, демонстрацій, екскурсій. Учителям біології рекомендуємо звернути увагу на практичну частину оновлених програм, яка частково змінена у кожному з курсів біології.

Лабораторні дослідження забезпечують процесуальну складову навчання біології. Виконання лабораторних досліджень фіксується в класному журналі на сторінці «Зміст уроку». Програмою не передбачено оцінювання лабораторних досліджень, оскільки їх мета – набуття нових знань в процесі діяльності та формування спеціальних умінь.

Практичні та лабораторні роботи виконуються з метою закріплення або перевірки засвоєння навчального матеріалу, формування практичних умінь і навичок та оцінюються учителем. На виконання практичної роботи виділяється окремий урок.

Виконуючи практичні та лабораторні роботи учні демонструють: навички роботи з натуральними об'єктами, мікроскопом та лабораторним обладнанням; уміння розрізняти біологічні об'єкти, розв'язувати пізнавальні завдання за інструктивною карточкою; уміння порівнювати, робити висновки тощо. Виконавши практичну чи лабораторну роботу, учні в зошитах оформляють звіт про роботу або підсумки. Виконання практичних робіт оцінюється у всіх учнів, при цьому оцінюванню підлягають перш за все практичні уміння, визначені метою роботи: уміння налаштовувати мікроскоп, виготовляти мікропрепарат, порівнювати, тобто знаходити спільні і відмінні ознаки біологічних об'єктів, уміння розрізняти отруйні гриби, визначати які кімнатні рослини можна вирощувати в приміщенні з певними характеристиками середовища тощо. Лабораторні роботи теж обов'язково оцінюються.

Відпрацювання пропущених учнем лабораторних, практичних, контрольних робіт є недоцільним. Оцінка за ведення зошитів з біології не виставляється.

Дослідницький практикум передбачає самостійну (або з допомогою дорослих) роботу учнів у позаурочний час. Його мета – вироблення особистого досвіду дослідницької діяльності у процесі розв'язування пізнавальних завдань.

Акцентуємо увагу, що з метою стимулювання пізнавальної діяльності учнів у програмі передбачаємо виконання та захист проєктів дослідницького спрямування з представленням результатів роботи. Форма представлення результатів проєкту може бути різною: у вигляді повідомлень, презентації, виготовлення буклетів, планшетів, альбомів тощо.

Оцінювання навчальних досягнень учнів здійснюється відповідно до орієнтовних вимог оцінювання, затверджених наказом Міністерства освіти і науки України від 21.08.2013 № 1222 «Про затвердження орієнтовних вимог оцінювання навчальних досягнень учнів із базових дисциплін у системі загальної середньої освіти».

Основними видами оцінювання є поточне, тематичне, семестрове, річне та державна підсумкова атестація. Тематичне оцінювання здійснюється на підставі результатів опанування учнями матеріалу теми відповідно до вимог навчальних програм.

З біології проводиться дві тематичні контрольні роботи: у першому і другому семестрах. Для запобігання перевантаженню учнів не рекомендується проведення тематичної контрольної роботи з біології в кінці семестру. Проведення семестрової контрольної роботи програмами з біології не

передбачено. Контрольні роботи оформляються в зошиті для контролю знань або на окремих проштампованих аркушах паперу. Роботи зберігаються в кабінеті біології протягом навчального року.

У Новій українській школі ресурсом розвитку учня вважається формувальне оцінювання. Під формувальним оцінюванням розуміють інтерактивне оцінювання прогресу учнів, що дає змогу вчителю визначати потреби учнів та відповідним чином адаптувати освітній процес.

Під час проведення занять із біології, біології і екології особливої уваги потребує дотримання правил безпеки життєдіяльності. Акцентуємо увагу педагогічних працівників на лист Міністерства освіти, науки, молоді та спорту України від 01.02.12 № 1/9-72 про інструктивно-методичні матеріали «Безпечне проведення занять у кабінетах природничо-математичного напрямку загальноосвітніх навчальних закладів», у якому зазначено, що відповідно до Положення про порядок проведення навчання з питань охорони праці, інструктажі з безпеки життєдіяльності з учнями проводять завідувачі кабінету (лабораторії), учителі (викладі). Зазначаємо, що втратило чинність «Положення про організацію роботи з охорони праці учасників навчально-виховного процесу в установах і закладах освіти» (наказ Міністерства освіти і науки України від 01.08.2001 № 563), натомість з 01.01.2021 року набув чинності наказ Міністерства охорони здоров'я України від 25.09.2020 № 2205 «Санітарний регламент для закладів загальної середньої освіти».

Звертаємо увагу вчителів біології на розпорядження Кабінету Міністрів України від 05.08.2020 № 960-р «Про схвалення Концепції розвитку природничо-математичної освіти (STEM-освіти)». URL: <https://bitly.su/FTQN>. Також Міністерством освіти і науки України видано наказ від 29.04.2020 № 574 «Про затвердження Типового переліку засобів навчання та обладнання для навчальних кабінетів і STEM-лабораторій». Тому, рекомендуємо ретельно опрацювати зазначений у документі перелік та керуватися даним документом при поповненні чи оновленні матеріальної бази кабінету біології.

Ознайомитися з досвідом педагогів-новаторів, які здійснюють освітній процес на засадах інтеграції можна в матеріалах STEM-шкіл (URL: <http://yakistosviti.com.ua/uk/Video>).

З метою залучення учнів до практичної діяльності, необхідно урізноманітнювати способи навчальної взаємодії та надатвати пріоритет засвоєнню навчального матеріалу, формуванню компетентностей під час екскурсій, квестів, конкурсів, фестивалів, хакатонів, практикумів тощо. Водночас, для формування і перевірки предметних знань, умінь та навичок учитель має спиратися на систему інтегрованих завдань, змодельованих із життєвих ситуацій. Із матеріалами для розробки таких уроків можна ознайомитись за посиланням URL: <http://stemua.science/>. Учнівська молодь може взяти участь у заходах або популярних проектах, що організовує відділ STEM-освіти ДНУ «Інститут модернізації змісту освіти» спільно з вищими навчальними закладами, провідними ІТ-компаніями: «STEM: професії майбутнього», «Моя майбутня професія: планування і розвиток», «Дні відкритих дверей», менторських програмах, хакатонах, екскурсіях тощо.

Анонси заходів розміщуються на сайтах ДНУ «Інститут модернізації змісту освіти» (URL: www.imzo.gov.ua).

Важливою складовою біологічної освіти є формування екологічного мислення і відповідальної поведінки. Заклади освіти долучені до реалізації Національного плану управління відходами до 2030 року, затвердженого розпорядженням Кабінету Міністрів України від 20.02.2019 № 117. URL: <https://bitly su/8NrxKO>. Рекомендуємо вчителям проводити інформаційно-просвітницькі заходи, акції, челенджі, бесіди, щодо важливості сортування сміття, збору вторинної сировини, енергозбереження, охорони природи рідного краю тощо.

Рекомендуємо вчителям ознайомитися із матеріалами онлайн-курсу про відновлювану енергетику «Зелене світло для Землі», який розробили Центр екологічних ініціатив «Екодія» та студія онлайн-освіти «EdEra» в межах Ініціативи з розвитку екологічної політики й адвокації в Україні, яку здійснює Міжнародний фонд «Відродження» за фінансової підтримки Швеції. У курсі висвітлено теми про види відновлюваної енергетики, як виробництво енергії змінює клімат та які проблеми в цій сфері має подолати Україна, також міститься 4 розроблені практичні роботи. URL: <https://study.ed-era.com/uk/courses/course/#!426> .

Організацію освітнього процесу під час дистанційного навчання, у разі потреби в 2021-2022 навчальному році, рекомендуємо здійснювати відповідно Положення про дистанційну форму здобуття повної загальної середньої освіти, затвердженого наказом Міністерства освіти і науки України від 08.09.2020 № 1115 «Деякі питання організації дистанційного навчання», зареєстрованого в Міністерстві юстиції 28.09.2020 року за № 941/35224. Доцільно опрацювати методичні рекомендації, надані в листі Міністерства освіти і науки України від 02.11.2020 № 1/9-609 «Щодо організації дистанційного навчання».

Акцентуємо увагу, що на платформі – «Всеукраїнська школа онлайн» розміщені матеріали на допомогу в організації дистанційного та змішаного навчання для учнів 5-11 класів та методичної підтримки вчителів. Платформа містить відеоуроки, тести та матеріали для самостійної роботи з біології, біології та екології, природознавства. Увесь навчальний контент відповідає чинним державним освітнім програмам, а його якість перевірена Українським інститутом розвитку освіти. URL: https://lms.e-school.net.ua/course_category/.

Звертаємо увагу, що на допомогу вчителям під час організації дистанційного навчання методистами навчально-методичного відділу координації освітньої діяльності та професійного розвитку комунального закладу Сумський обласний інститут післядипломної педагогічної освіти було розроблено методичні рекомендації «Дистанційний формат взаємодії суб'єктів освітньої діяльності». У розроблених матеріалах подано інформацію щодо особливостей організації діяльності закладів загальної середньої освіти у форматі дистанційної взаємодії між учасниками освітнього процесу. Розробки містять поради, посилання на Інтернет ресурси, приклади змістового моделювання. URL: <https://bitly su/MVSj> .

У 2022 році Україна вдруге візьме участь у міжнародному дослідженні PISA, яке оцінюватиме три компетентності: читацьку, математичну і природничо-наукову. Рекомендуємо детально ознайомитися з Національним звітом-аналізом за результатами PISA-2018, де в додатках є зразки завдань. Ці завдання компетентнісного спрямування, засновані на актуальних життєвих контекстах. URL : <https://cutt.ly/jWtrpbB> та опрацювати статтю: «PISA-2022: поради, як вчителям підготувати учнів до тестування з природничих наук», автор Олексій Несвітайло, методист науково-методичного відділу Харківського регіонального центру оцінювання якості освіти. URL : <https://cutt.ly/nWtrgWv>.

Школа потребує сучасного креативного, творчого вчителя, який здатен співпрацювати з активними учнями, в діяльність яких долучаються сучасні форми, методи та технології навчання. Розвитку професійної компетентності педагогічних працівників сприяє участь у різноманітних заходах міжнародного, всеукраїнського, обласного рівнів: науково-практичні конференції, семінари, вебінари, STEM-фестивалі, конкурси, навчання в STEM-школі. З метою підвищення фахової ерудованості, суспільного визнання, підвищення професійної майстерності рекомендуємо педагогам брати участь у всеукраїнських конкурсах (змаганнях): «Кращий STEM-урок» (URL: <https://stem-lesson.info>), «Наука на сцені» (URL: <http://sons-ua.com/>), інтернет-конкурс «Учитель року» за версією науково-популярного природничого журналу «Колосок» (URL: www.kolosok.org.ua), «Геліантус – учитель» (URL: <http://helianthus.com.ua/>), конкурс на здобуття премії «Global Teacher Prize Ukraine» (URL: <https://globalteacherprize.org.ua/>) тощо.

Важливим аспектом педагогічної діяльності є фахове зростання та постійне удосконалення педагогічної майстерності. З метою формування та розвитку самоосвітньої компетентності вчителя в умовах оновлення змісту освіти, рекомендуємо ознайомитися з добіркою Інтернет-ресурсів та освітніх онлайн-середовищ, які розміщені на сайті комунального закладу Сумський обласний інститут післядипломної педагогічної освіти → мобільна сторінка методиста → учителю біології → дистанційне навчання → на допомогу вчителю біології та екології (добірка корисних інтернет-ресурсів). URL: <http://www.soippo.edu.ua/index.php/34-2010-11-24-15-07-23/4164-distantnijne-navchannya-biologiya> .

Чинними залишаються інструктивно-методичні листи Міністерства освіти і науки України, методичні рекомендації СОІППО щодо навчання природознавства, біології, біології і екології за 2016/2017, 2017/2018, 2018/2019, 2019/2020, 2020/2021 н.р.

Основи здоров'я

З метою забезпечення додержання конституційних прав та свобод дитини, гарантій з охорони дитинства, реалізації прав дітей на освіту, безпечно для життя і здоров'я освітнє середовище, збереження та зміцнення здоров'я підростаючого покоління Указом Президента України № 195/2020 схвалено Національну стратегію розбудови безпечного і здорового освітнього середовища у Новій українській школі. URL: <https://cutt.ly/BWtrvEH>.

При проведенні уроків з основ здоров'я увага вчителя має бути зосереджена на використанні інтерактивних методів навчання, що ґрунтуються на активній участі всіх учнів: роботі в групах, обговоренні, мозкових штурмах, розробці концептуальних карт, рольових іграх, дискусіях, творчих проектах, інтерв'ю, аналізі життєвих ситуацій, екскурсіях, моделюванні розв'язання проблеми тощо.

У 2021-2022 навчальному році вивчення предмета «Основи здоров'я» у 5-9 класах здійснюватиметься за навчальною програмою, затвердженою наказом Міністерством освіти і науки України від 07.06.2017 № 804. URL: <https://goo.gl/GDh9gC>.

Відповідно до наказу Міністерства освіти і науки України від 20.04.2018 № 405 «Про затвердження типової освітньої програми закладів загальної середньої освіти II ступеня», на вивчення предмета передбачена 1 година на тиждень.

Навчальна та методична література з основ здоров'я, навчальні програми курсів за вибором та факультативів рекомендовані Міністерством освіти і науки України, зазначені в Переліку навчальних програм, підручників та навчально-методичних посібників, рекомендованих Міністерством освіти і науки, що розміщені на офіційному сайті ДНУ «Інститут модернізації змісту освіти». URL: <https://imzo.gov.ua/pidruchniki/pereliki/>.

Звертаємо увагу, що невід'ємними складовими усіх наскрізних ліній є життєві навички, що відпрацьовуються на уроках предмета «Основи здоров'я». Це навички ефективного спілкування, співчуття, попередження і розв'язання конфліктів, протидії тиску, погрозам, дискримінації, спільної діяльності та співробітництва, самоусвідомлення та самооцінки, самоконтролю, аналізу проблем і прийняття рішень, визначенню життєвих цілей та програм, мотивація успіху та тренування волі тощо.

Виокремлення в навчальній програмі таких інтегрованих змістових ліній, як «Екологічна безпека та сталий розвиток», «Громадянська відповідальність», «Здоров'я і безпека», «Підприємливість і фінансова грамотність» спрямоване на формування в учнів здатності застосовувати знання й уміння з різних предметів у реальних життєвих ситуаціях. На сайті Інституту модернізації змісту освіти розміщено рекомендації щодо реалізації наскрізних змістових ліній. URL: <https://bitly.su/oaWy9zX>.

Учителям слід звернути увагу учнів і батьків на співпрацю при виконанні завдань, спрямованих на моделювання певних життєвих ситуацій. Програмою передбачена участь дорослих у виконанні таких завдань (позначені в чинній програмі «*»), зокрема, моделювання способів конструктивного розв'язання конфліктів, складання рейтингу телепередач тощо.

Успішна реалізація програми предмета «Основи здоров'я» можлива лише на засадах активної співпраці, партнерства всіх учасників освітнього процесу (учнів, педагогів, сім'ї та громади), що передбачає й уможливорює:

- особистісно орієнтоване навчання;
- збагачення змісту інтегрованого предмета емоційним, особистісно значущим матеріалом;

- використання інтерактивних методів навчання;
- стимулювання позитивних інтелектуальних почуттів учнів, послідовну диференціацію та індивідуалізацію вивчення цього предмета;
- роботу учнів з різними джерелами інформації, різними видами і типами ресурсних матеріалів;
- відпрацювання практичних дій при вивченні кожної теми;
- створення умов для активного діалогу між учасниками-партнерами освітнього процесу (учнів, учителів, членів сім'ї, громади) та вільного вибору учнями навчальних завдань і способів поведінки;
- залучення учнів до самооцінювання різних видів своєї діяльності, у тому числі й розвитку життєвих навичок;
- багатоваріантність форм різних видів діяльності учнів;
- залучення до активної співпраці сім'ї та громади.

Акцентуємо увагу, що через необхідність дистанціювання у зв'язку з інфекцією коронавірусу, уникати вправ та руханок, використовуваних в освітньому процесі, які передбачають доторкання дітей один до одного.

Оцінювання навчальних досягнень учнів з основ здоров'я здійснюється відповідно до орієнтовних вимог до оцінювання, затверджених наказом Міністерства освіти і науки України від 21.08.2013 № 1222 «Про затвердження орієнтовних вимог оцінювання навчальних досягнень учнів із базових дисциплін у системі загальної середньої освіти». Об'єктом оцінювання є знання, вміння та навички, емоційно-ціннісне ставлення до навколишньої дійсності, правила поведінки учнів в життєвих ситуаціях.

Оцінювання рівня навчальних досягнень учнів має відбуватися постійно, на всіх етапах розвитку здоров'язбережувальних компетентностей. Особливістю оцінювання здоров'язбережувальної діяльності дитини є відзначення позитивного навіть мінімального досягнення в школі, вдома, у громаді, для чого необхідна тісна співпраця учителя з батьківською громадою.

Основними видами оцінювання навчальних досягнень учнів з основ здоров'я є поточне та підсумкове (тематичне, семестрове, річне).

Контрольні роботи у процесі вивчення предмету не передбачені. Практичні завдання проводяться у межах певного уроку і є його невід'ємною частиною, тому окремо практичні завдання не оцінюються, чи оцінюються як будь-який вид діяльності учнів, який можна об'єктивно оцінити.

Оцінка з основ здоров'я має бути інструментом підтримки і заохочення на досягнення позитивних змін у знаннях, уміннях, мотиваціях і реальній поведінці. Тому необхідно позитивно оцінювати кожний крок учня (учениці), спрямований на:

- опанування навичками здорового способу життя, його позитивна спрямованість на ведення такого способу життя, практичні дії, які він виконує при відпрацюванні кожної теми;
- підвищення рівня знань про здоров'я і безпеку життєдіяльності, здоровий спосіб життя, вміння використовувати здобуті знання для зміцнення здоров'я;
- набуття навичок, що сприяють розвитку та взаємозв'язку усіх складових здоров'я (фізичній, соціальній, психічній та духовній);

– позитивне ставлення до здорового способу життя.

Звертаємо увагу, що в основу викладання навчального предмета «Основи здоров'я» покладено одну з найефективніших сучасних педагогічних методик – освіту на засадах розвитку життєвих і спеціальних навичок (ООЖН), яка спрямована на формування здорової і просоціальної особистості, гармонійно поєднує функції навчання, виховання і розвитку соціально-психологічної компетентності учнівської молоді.

Доцільними на уроках «Основи здоров'я» будуть завдання на проведення власних спостережень, розв'язування проблем з повсякденного життя, проведення інтерв'ю, опитувань, експериментів. Під час виконання таких завдань та оформлення результатів учні матимуть змогу відпрацювати орфографічні та граматичні навички, складаючи й редагуючи невеликі письмові тексти, висловлювання.

Організація освітнього процесу з предмета «Основи здоров'я» в умовах очного та дистанційного навчання не повинна призводити до перевантаження учнів та має відбуватися в безпечних та нешкідливих умовах здобуття освіти.

Рекомендуємо ознайомитися з методикою «Самоорганізований освітній простір (СООП)», яка допомагає учнівській молоді організовувати роботу в інформаційному потоці так, щоб отримати лише корисну для себе інформацію. Використання СООП в освітньому процесі допоможе учням сформувати навички інформаційної комунікації, навчатися працювати в команді, критично мислити, логічно обґрунтовувати свою позицію, розвивати лідерські якості тощо. URL: <https://cutt.ly/yWtrIjJ>.

Методичні рекомендації, корисна інформація та анонси подій області, новини освітнього процесу розміщуються та постійно оновлюються у відповідних рубриках на Web-сайті комунального закладу Сумський обласний інститут післядипломної педагогічної освіти. URL: <http://www.soippo.edu.ua/> .

Методист з біології, екології, природознавства
та основ здоров'я начально-методичного відділу
координації освітньої діяльності та професійного
розвитку Сумського ОППО

М.В. Кісільова

(підпис наявний в оригіналі)